

Çöpüne Sahip Çık Çalıştayları Ortak Raporu

MART 2017

BAŐKAN'IN MESAJI

2015 yılında kurduğumuz çöpüne Sahip ık Vakfı, öpü doğru yere atılması ve çöp üretiminin en aza indirgeme davranıőlarının, toplumun her kesimi tarafından benimsenmesi ve toplumsal, kültürel, ekolojik ve ekonomik açıdan sürdürülebilir iyileőmenin sağlanması için çalıőmaktadır.

öpün doğru yere atılması yönünde farkındalığı arttırmak ve bu konuda toplumda bilinç oluşturmak için hazırlanan kamu spotlarımız, görsel çalıőmalarımız, evre temizliği için faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile yaptığımız işbirlikleri ile geniş kitlelere ulaőtık.

Bu süreçte, dünyadan ve Türkiye'den çöp konusunda bilinci artırma konusundaki iyi uygulama örneklerinin tarafımızca takip edilmesi ve paylaşılmasının, öncelik arz eden konularda yapılabilecek iyileőtirmelerin tespiti ve geliştirilmesi bakımından faydalı olduğunu gördük.

Kasım 2015'de İzmir'de ve Nisan 2016'da İstanbul'da, yerel ve merkezi belediyelerde görevli uzmanlar, yöneticiler, akademisyenler, resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin bir araya geldiği "öpüne Sahip ık" alıőtaylarını hayata geçirdik. Bu çalıőtaylarda ortaya konan tüm düşünceler ve veriler hakkında bir rapor düzenleyerek ilgili paydaőlara ulaşmasını sağladık. alıőtay çıktılarının hem Vakıf faaliyetlerimize hem de bu alanda yapılacak çalıőmalara ışık tutmaya devam edeceğine inanıyoruz. Hepimiz için daha iyi bir dünyaya ulaşmayı hedeflediğimiz bu uzun süreçte, çalıőtaylara katılan kıymetli katılımcılara teşekkür ediyor, kendilerinin katkılarıyla oluşan çıktıların tüm paydaőlara faydalı olmasını diliyoruz.

Murat Vargı

YÖNETİCİ ÖZETİ

2015 yılında kurulan Çöpüne Sahip Çık Vakfı, çöpün doğru yere atılması ve çöp üretiminin en aza indirgenmesi yönünde toplumda davranış dönüşümü sağlayarak, daha temiz bir çevre ve yaşam alanı oluşturulmasına katkıda bulunmak amacına yönelik kamu spotları, görsel kampanyalar ve çeşitli projelerle faaliyetlerini sürdürmektedir.

Konuya ilişkin disiplinler arası etkileşim de sağlanarak en verimli çözüm önerilerinin geliştirilmesi için, kamusal alanlarda çevrenin korunması ve temizliğinin sorumluluk ve yükünü taşıyan belediyeler ile alandaki diğer aktörlerin bir araya getirildiği Çöpüne Sahip Çık çalışmaları düzenlenmeye başlanmıştır.

Bunların ilki “Çöpüne Sahip Çık İzmir Çalıştayı” adıyla 5 Kasım 2015’te, İzmir’de Swisotel Büyük Efes’in mekân sponsorluğunda gerçekleşmiştir. Yapılan bu çalışmaya İzmir Büyükşehir Belediyesi de dâhil toplam 13 belediyeden yöneticiler ve çalışanları kapsayan 44 kişi katılmıştır.

Çalıştayların ikincisi ise, “Çöpüne Sahip Çık İstanbul Çalıştayı” adıyla, İstanbul Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’nün katkıları ve Double Tree by Hilton Piyalepaşa’nın gönüllü ev sahipliği ile 26 Nisan 2016’da gerçekleşmiştir. Çalışmaya İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinden 43 yönetici ve çalışan, sivil toplum kuruluşlarından 9 temsilci, üniversitelerden 7 akademisyen ve kamu kurumlarından 12 uzman olmak üzere, toplam 71 kişi katılım göstermiştir.

Çalıştaylar “Mevcut Durum ve Nedenlerinin Analizi” ile “Çözüm Önerileri” olarak 2 bölümden oluşmuştur. Katılımcılar, gruplar halinde temalar bazında konuyu analiz etmiş, belirlenen temalar Mevzuat ve Yasal Düzenlemeler, Teşvik Uygulamaları, Eğitim, Medya ve İletişim, Tüketimin Azaltılması ve Tasarruf, Geri Dönüşüm, Uygulama ve Koordinasyon, Teknoloji, İnovasyon ve Proje Geliştirme başlıkları altında incelenmiştir.

Yapılan çalışmalarda, mevcut mevzuat ve yasal düzenlemelerin içeriğinin kapsamlı olduğu ancak uygulama ile uyumun sağlanması gerektiği; ceza, teşvik, ödül gibi pratiklerin yaygınlaştırılmasının önemi vurgulanmıştır. Konunun ilk ve orta öğretimde müfredatta pek çok derste yer aldığı, ancak ömür boyu eğitim ve ebeveyn eğitiminin gerekliliği, medyada konuya daha sık yer verilmesi lüzumu ve iletişimde izlenmesi gereken olumlu yaklaşım üzerinde durulmuştur. Tüketim eğilimi ile atık üretiminin paralelliği, kaynakta ayrıştırma alışkanlığının önemi, tüm sürecin iyileştirilmesine yönelik inovatif uygulamalar ile tüm kesimlere ve yaş gruplarına yönelik projeler geliştirilmesi önerileri diğer önemli sonuçlardan olmuştur.

Çalıştaylar sonunda ortaya çıkan sunumlar ve paylaşımlar, konunun en verimli şekilde ele alınması için disiplinler arası etkileşim, kurumlar arası koordinasyon ve farklı yaklaşıma sahip uzmanların bilgi alışverişinin sağlanmasının önemini kanıtlamıştır. Uzmanlar tarafından ortaya konan bu değerlendirmeler, iyileştirmeler ve yeni düzenlemeler için dikkate alınması amacıyla bu dokümanın devamında derlenmiş ve bilgilerinize sunulmuştur.

ÇÖPÜNE SAHİP ÇIK İZMİR ÇALIŞTAYI RAPORU 05 Kasım 2015

“Çöpüne Sahip Çık İzmir Çalıştayı” 5 Kasım 2015’te Swisshotel Büyük Efes’in ev sahipliğinde, Büyük Efes Sanat’ın da katkılarıyla düzenlenmiştir. Yapılan bu çalışmaya toplam 13 belediyeden 44 kişi katılmıştır. Katılım gösteren belediyeler aşağıdaki gibidir:

İzmir Büyükşehir Belediyesi
Bayraklı Belediyesi
Bergama Belediyesi
Bornova Belediyesi
Buca Belediyesi
Çiğli Belediyesi
Gaziemir Belediyesi
Karabağlar Belediyesi
Karşıyaka Belediyesi
Konak Belediyesi
Menemen Belediyesi
Selçuk Belediyesi
Torbali Belediyesi

Katılımcılar genellikle belediyelerin Sosyal Projeler, Temizlik İşleri, Çevre Koruma ve Kontrol, Yapı Kontrol, Atık Yönetimi birimlerinde çalışan yöneticiler ile çalışanlardan oluşmuştur.

Yapılan Çalıştay 2 ayrı bölümden oluşmuştur:

Kök Neden Analizi- “Çöpü neden yere atıyoruz?”

Çözüm Önerileri- “Çöpün doğru yere atılması nasıl sağlanır?”

Her iki konu başlığı altında yapılan oturumlarda, grup içi fikir alışverişleri yapıp, yapılan fikir alışverişlerinde gelinen noktanın özeti çıkarılmış ve grup temsilcisi tarafından gelinen noktanın özeti tüm katılımcılarla paylaşılmıştır.

Aşağıda her iki bölümün sonuçlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Çöpüne Sahip Çık İzmir Çalıştayı- 1.Bölüm: Kök Neden Analizi

Çalıştayın bu bölümü için 1 saatlik bir süre ayrılmış ve bu süre zarfında katılımcılardan toplum olarak “Çöpü neden yere atıyoruz?” sorusunun cevabına ulaşılması istenmiş, söz konusu analiz yapılırken özellikle bireysel, toplumsal ve kültürel açıdan nedenlerin değerlendirilmesi önerilmiştir. Bu bölümde farklı gruplar tarafından ortaya konan temel nedenlerin aynı veya benzer olması dikkat çekicidir.

Nedenlerin başında, eğitim eksikliği vurgulanmış, eğitimin ilk olarak çekirdek aile içinde, sonra da okulda alındığı ve eksikliğin her iki taraftan da kaynaklanabileceği üzerinde

durulmuştur. Özellikle okulda alınan eğitim bakımından yapılan değerlendirmelerde, devletin eğitim politikasının bazı yönlerden konuyu kapsayıcı olmadığı belirtilmiştir.

Özellikle ifade edilen diğer ortak temel nedenler bilinçsizlik ve duyarsızlık olmuştur. Alt nedenlere ulaşılmaya çalışıldığında ise, genel anlamda çevrenin ve diğer insanlarla birlikte kullanılan ortak alanların korunması konusunda bir umursamazlık olduğu konusuna vurgu yapılmıştır.

Yukarıdaki nedenlerin yanı sıra, bireyselliğin ve kültürel olarak da kişisel ve ailevi yaşam alanı temizliğinin ön planda olduğu, buna karşılık ortak alan algısının zayıflığı; bununla birlikte bu algıyı güçlendirecek kamu spotlarının ve konuya yer veren medya kanallarının azlığı, ambalaj malzemelerinin üzerindeki uyarıların yeterli olmaması gibi eksiklikler vurgulanmıştır. Toplumun çoğunun çöpün doğrudan zararlarına maruz kalmaması sebebiyle ortaya çıkan farkındalık eksikliği üzerinde durulmuş, devlet kurumları ve yerel yönetimler tarafından yürütülen bilinçlendirme kampanyalarının yetersiz kaldığı ve/veya sürdürülebilir bir etki beklentisini yaratamadığı söylenmiştir.

Bir diğer önemli neden ise, yasal düzenlemeler, bu konudaki denetim ve yaptırım uygulama eksiklikleri olarak belirlenmiştir. Konuyla ilgili yasal düzenleme ve cezai uygulama konusunda belirsizliğin yanı sıra, konunun birden fazla kanunla düzenlenmiş olması yaptırımın uygulanması konusunda problemler doğurmaktadır. Cezai uygulama eksikliklerine yanı sıra herhangi bir ödül ve geliştirilebilecek sosyal projelere yönelik teşvik uygulamasının da bulunmamasının belirlenmesi olmuştur. Mevzuatla ilgili yapılan bu tespitlere, yerel yönetimlerin atık yönetimi sürecinde birimleri arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımında belirsizlik ve karmaşa yaşandığı tespiti de eklenmiştir.

Yasal anlamda diğer vurgular ise, atık yönetimi için alınan vergilerin tam olarak bu hizmete yönelik kullanılmaması ve sürecin sorumlusu olan yerel yönetimlerin bütçe yetersizliği olmuştur. Buna karşılık, vergilerini düzenli ödeyen bireylerin çöplerini yere atarken, belediyenin yerdeki çöpü toplamak üzere yapacağı hizmetin bedelini ödemiş sayarak rahat hareket etmesi ilginç bir çelişki olarak belirtilmiştir. Çeşitli bireyler tarafından gösterilen bir diğer gerekçe ise, belediyenin temizlik görevlilerinin işlerini sürdürmelerini sağlamak olarak belirlenmiştir.

Büyük kentlerin aldığı göç nedeniyle, toplumun bazı kesimlerinin kenti sahiplenmemesinin ve göç edilen kente uyum, aidiyet gibi duyguların ortaya çıkması konusunda problemler yaşanmasının, dışlanmışlık hissi ile umursamamayı beraberinde getirdiği, hatta bu durumun kasıtlı zarar ve öfkeli davranış biçimlerini beslediği üzerinde durulmuştur. Hızlı kentleşme ve kentsel dönüşüm süreçleriyle ortaya çıkan değişimlerin de benzer bir yabancılaşmaya sebep olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca kentlere olan yoğun göç, toplumun kesimleri arasındaki farkında artmasına ve gelir dağılımı bozukluklarının derinleşmesine sebep olmaktadır. Gelir düzeyi düşük olan kesimlerin yaşamlarını sürdürmek için ortaya çıkan ihtiyaçları doğal olarak ön plana geçmektedir.

Kültürel ve toplumsal alışkanlıklara da vurgu yapılmış, örneğin çekirdeğin bol miktarda tüketilmesi, mangal yakılarak kül, piknik atığı ve benzeri çöplerin oluşması, artan "fastfood" tüketimi gibi örnekler verilmiştir.

Bunların yanı sıra, belediye ile halk arasında yaşanan iletişimsizlik, merkezi politikalar, siyasi kaygılar, personel eksikliği veya personelin ihtiyacı karşılayacak niteliğe sahip

olmaması gibi noktalar da nedenler arasında sayılmıştır. Ayrıca, çöp kutularının yetersizliği üzerinde de durulmuştur.

Çöpüne Sahip Çık İzmir Çalıştayı- 2.Bölüm: Çözüm Önerileri

Bu bölümde, gruplardan “Çöpün doğru yere atılması nasıl sağlanır?” sorusuna cevap bulmak üzere çözümler üretmeleri istenmiştir. Her bir grubun farklı bir başlığa odaklanarak, birbirine paralel ancak biraz da farklı yaklaşımlarla çözüm üretmeleri önerilmiştir. Bu kapsamda üretilen çözüm önerileri aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır:

Yasal Düzenlemeler

Bu konuda geliştirilen çözüm önerilerinin başında aşamalı ceza sistemi uygulaması gelmiştir. Dünyadaki ceza uygulamalarında verilen örneklerde görüldüğü gibi, yasa ilk seferde bir maddi ceza uygulaması, ikinci ve üçüncü seferde ise ağırlaşan başka cezai uygulamalar getirilmesi önerilmiştir. Bu aşamada ceza uygulayıcılarının korumaya alınması ve uygulama için yetkilendirilmiş kurum tarafından kesilen cezanın iptalinin ancak mahkeme kararıyla mümkün kılınmasının önemi vurgulanmıştır. Verilen yetkilerin net ve standart olması gerektiği de eklenmiştir. Böylece, örneğin çeşitli belediyelerin uygulamaları arasında bir farka mahal verilmesi önlenebilecektir. Bu süreçte, yasa koyucular ile uygulayıcıların ortak bir çalışma yapmaları, böylece yönetmelik ve uygulamaların birbirini destekleyecek biçimde ortaya konması önem taşımaktadır.

Cezai uygulamalar kadar ödül sisteminin de yasalarla düzenlenmesinin olumlu yanları vurgulanmış, örneğin bu amaçla toplanan vergilerin bir kısmının ödül verilmesine yönelik bir bütçe olarak kullanılması önerisi getirilmiştir. Hem ceza hem de ödül sistemlerinin halka mümkün olduğunca duyurulması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Teşvik Uygulamaları

Teşvik uygulamalarında ilk olarak, dünyadaki örneklerde de sıkça rastladığımız, geri dönüşüm otomatlarının sisteme eklenmesi ve yaygınlaştırılması üzerinde durulmuştur. Bölgeler arasında atık toplama veya benzer nitelikte yarışmaların düzenlenmesinin faydalı olacağı belirtilmiştir. Yine başarılı uygulamalara karşılık olarak temizlik vergisi indirimi gibi teşviklerin hayata geçirilmesi önerilmiştir.

Etkileşimli ve estetik çöp kutusu tasarımlarının bireyleri teşvik edici özelliği ve dünyadaki iyi örnekler içerisinde izlediğimiz ses çıkaran, müzik çalan çöp kutularının ilgi çekiciliği vurgulanmıştır. Çöp kutusu sayısının yeterli miktarda olması ve kullanımının ergonomik olması, örneğin kapağının rahat açılması gibi özelliklerin önemi belirtilmiştir.

Son olarak sivil toplum kuruluşları (STK) ile işbirliklerinin ve bu kapsamda STK'lara yönelik lojistik ve benzeri her türlü desteğin önemine vurgu yapılmıştır. Öte yandan, ambalaj üreticisi olan markaların uygulama bazında teşvik edilmeleri ve desteklenmelerinin önemi ifade edilmiştir. Geri dönüşüm olanaklarının artırılmasına yönelik olarak da yerel yönetimlerin desteklenmesi önem kazanmaktadır.

Etkileme

Toplumu etkileme yöntemleri, görsel etkileme, ses ile etkileme, oyun yoluyla veya ödül vererek etkileme olarak sıralanmıştır.

Görsel etkileme yönteminin kullanımında, kısa sloganlarla verilen net mesajların önemi üzerinde durulmuştur. Bu anlamda özellikle televizyon programları veya sinemada bir filmin gösterimi sırasında verilen aralarda gösterilecek bu tip sloganların etkili olacağı

düşünülmüştür. Sanatın çeşitli yollarının da etkileme maksadıyla kullanılabilceği, tiyatro, mizah, resim veya sokak sanatçıları tarafından mesaj verilmesinin etkili olacağı belirtilmiştir. Ayrıca, ilan panoları ve el ilanları yoluyla mesajların verilmesi mümkün görülmüştür. Geri dönüşüm kumbaraları ve çöp kutuları gibi kent mobilyalarının estetik ve kullanışlı olmasına bu başlık altında da vurgu yapılmıştır. Markaların geri dönüşüm materyallerinden güzel ve kullanışlı ürünler üretmelerinin tüketicileri etkileyeceği de belirtilmiştir.

Ses yoluyla etkileme konusunda, konuşan geri dönüşüm kumbaraları, çöp konteynerleri ve etkileşimli kent mobilyaları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, konuyla ilgili seminerler ve konferanslar verilebileceği ifade edilmiştir.

Dünyadaki iyi örnekler içerisinde izlenen etkileşimli oyunların toplumumuzda da faydalı olabileceği vurgulanmıştır. Diğer ülkelerdeki ekolojik merkezlerden ve buralarda özellikle çocuklara oyun yoluyla verilen eğitimlerden, atıkların geri dönüşümünün görsel sunumlarının etkisinden bahsedilmiştir.

Ödül ve teşvik yoluyla etkilemenin ayrı bir önem taşıdığına vurgu yapılmış, geçmiş dönemler atık toplama süreciyle ilgili apartman görevlileriyle işbirliği kapsamında gerçekleşen deneyimler paylaşılarak bu görüş desteklenmiştir. Ödüllü yarışmaların faydalı etkileri üzerinde durulmuş, hem çocuklara hem de çevremizdeki yetişkinlere “örnek” olarak en önemli etkiyi yaratabileceğimiz ifade edilmiştir.

Son olarak, atıkların vaktinde toplanması ve bu konuda yerel yönetimlerce yaratılacak düzenli bir uygulama algısının da önemli olduğu vurgulanmıştır.

Kolaylaştırma

Kolaylaştırma konusunda ilk vurgu, çöpün atılacağı konteynerlerin kolay ulaşılabilir ve yeterli sayıda olmasına yapılmıştır. Bu noktada, her yere konteyner koymanın mümkün olmadığı ve mevsimsel olarak da insanların tercihlerinin değişebildiği; lokasyon, mesafe, koku gibi tüm bu değişkenler düşünülerek hareket edilmesi ve çöp konteynerlerinin lokasyonu konusunda engelli vatandaşlar için de gerekli kolaylıkların sağlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Sanayi siteleri, yerleşim siteleri, hastaneler gibi alanlarda çalışan veya yaşayanların çöplerini doğrudan ulaştırabileceği depolama alanlarının olması, toplama bakımından kolaylaştırıcı bir faktör olarak değerlendirilmiştir.

Depolanan çöpün düzenli olarak toplanmasının sağlanması önem arz etmektedir. Çöp toplama araçlarının yeterli olması, çöp toplama saatlerinin belirli olması da motive edici ve toplumsal düzene uyum anlamında kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir.

Evlerde ayrıştırmanın yaygınlaştırılması, geri dönüşebilir atığın değerlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıştırmanın teşvikine paralel, geri dönüştürülebilir atıklar ile diğer çöplerin bırakılması için sabit toplama alanları belirlenmesi önemli bir kolaylaştırıcı etkidir. Bu tip bilgiler ilan panolarında veya çeşitli görsel alanlar yoluyla vatandaşlara duyurulmalıdır.

Ayrıca, yeni yapılan inşaatlar için çöp konteynerlerinin, inşaat ruhsatı alımı aşamasında belirlenmesinin önemi vurgulanmıştır.

Görünürlük

İlan panoları yoluyla görünürlük oluşturulması ve mesajların iletilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra, toplu taşımada sesli ve görsel materyallerle farkındalık yaratılmasının önemi vurgulanmıştır.

Özellikle takvim gibi gündelik kullanımı yaygın ürünlerde, konuyla ilişkili küçük notlar yoluyla mesajların çoğaltılması önerilmiştir. Eğitim kurumlarında ayrıştırmaya yönelik ayrı çöp konteyneri gibi materyallerin bulundurulması ve atıktan üretilen ürünlerin kullanımının yaygınlaştırılmasının önemi belirtilmiştir. Ayrıca, ambalaj malzemelerinin üzerindeki mesajların faydası üzerinde durulmuştur.

Görünürlük açısından estetik ve cazip çöp kutularının yaygınlaştırılması faydalı görülmüştür. Kentin işlek alanlarında, meydanlarda yapılabilecek sokak aktiviteleri, tüm yaş gruplarına açık çeşitli etkinlikler, yüz boyama, pandomim gibi sokak sanatları yoluyla farkındalık yaratılabileceğinden bahsedilmiştir. Ayrıca konuya dikkat çekecek içerikte sergiler düzenlenebileceği belirtilmiştir. 5 Haziran Çevre Günü gibi özel günlerde konuya vurgu yapılacak etkinlikler önem arz etmektedir.

Bunlara ek olarak, toplumsal olarak konunun takibi ve duyarlılığın artırılmasına yönelik olarak fahri çevre gönüllülerinin atanabileceği ve çöp atanların şikâyet edilmesinin bu yolla sağlanabileceği fikrine vurgu yapılmıştır.

Eğitim

Eğitim tüm sorunların kaynağı olarak addedilmiş, bu noktada çocuk ve ebeveyn eğitimlerinin paralel olmasının önemi vurgulanmıştır. Aile içi eğitimde anne-baba kaynaklı eğitimin okuldaki eğitim ile tamamlanması ve uygulamalı eğitim üzerinde durulmuştur. Çekirdek ailenin doğru model olması ve uygulamalı eğitimin bu şekilde hayata geçmesi büyük önem arz etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimlerin işbirliği ile konuya özgü eğitimlerin ve çevre kirliliğinin gözlenebileceği gezilerin düzenlenmesi faydalı görülmüştür. Okullarda çevre temizliğinden sorumlu ekiplerin oluşturulması ve bu ekiplerin arkadaşlarına uygulamaları hatırlatmaları ve arkadaşlarını uyarmaları, çocukların okullardan itibaren bu tip alışkanlıkları bir hayat tarzı olarak benimsemesine yardımcı olabilecektir. Rehberlik derslerinde, örneğin görsel materyaller de kullanılarak bilgilendirme yapılabileceği belirtilmiştir.

Çocukların yaşam alanları, derslikler ve odalarında ayrıştırmaya yönelik ayrı kutuların bulunması, uygulama konusunda yönlendirici olacağı düşünülmüştür.

Küçük yaştan itibaren verilecek eğitim yoluyla, çöpü yere atmanın utanılacak, ahlaksızlık sayılacak ve ayıplanacak bir davranış haline gelmesi gerekmektedir. Bu vesileyle konuya ilişkin birbirini uyaran bir toplum yaratılması hedeflenmelidir.

Uyum

Bu başlık altındaki çalışma, yukarıda bahsi geçen başlıkların uyumu üzerine yapılmıştır. İlk belirleme, gerçek ve doğru bir çözüm için, bu 6 başlığın birbirinden ayrılamayacağı yönünde olmuştur. Bu başlıklar altında geliştirilen çözüm önerilerinin birbirine uyumlu biçimde hayat bulması gerekmektedir.

Öncelikle cezai içerikli yasal düzenlemelerin önemi vurgulanmış, bu kapsamda hayata geçirilecek ekonomik ceza uygulamalarının bağlayıcılığına dikkat çekilmiştir.

Eğitim ise incelenen başlıklar içerisinde en önemli olarak nitelendirilmiştir. Çocuklara yönelik eğitimlerin “evreyi kirletmeme” ile “geri dönüşüm ve ayrıştırma” başlıkları altında toplanabileceği üzerinde durulmuştur. öpün toplanması işinin içeriğinin çocuklara doğru anlatılması gerektiği belirtilmiştir. Buna paralel olarak yetişkinlere yönelik eğitimler de önemsenmiş, bu eğitimler için izlenecek en iyi yolun özellikle televizyon dizileri ve programları arasında verilecek mesajlar olduğu ifade edilmiştir. Yapımcıları bu anlamda yönlendirmek üzere yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Yine eğitime yönelik olarak hem çocukların hem de yetişkinlerin katılabileceği sosyal aktiviteler düzenlenmelidir. Uygulamaya geçebilen cezai sorumlulukların yetişkinlere anlatılmasının önemi belirtilmiştir.

Yerel yönetimlerin ve piyasaya ambalaj malzemesi süren her türlü üretici kurumun ilgili birimlerinin, evre bilinci konusunda eğitilmesi ve cezai sorumluluklarının farkında olmalarının sağlanması gerektiği üzerinde de durulmuştur. zet olarak eğitim sürecinin aşamaları, eğitimin verilmesi, uygulamaya geçirilmesi, denetlenmesi ve alışkanlık haline getirilmesi olarak belirlenmiştir.

Bir diğer vurgu teşvik konusuna yapılmış, ülkemizde ekonomik kazançların daha faydalı olduğu vurgulanmış, bu kapsamda depozito veya kurumlara yönelik vergi indirim, ödül gibi uygulamaların hayata geçirilebileceği ifade edilmiştir.

Her başlık altındaki çözüm önerilerinin farklı gruplarca geliştirilmesi ve sunumunu takiben, konuyla ilgili görüş paylaşmak isteyenlere söz verilmiştir. öpüne Sahip ık Vakfı tarafından alıştay raporunun katılımcılara ulaştırılmasını takiben, katılımcılar ile diyaloğun srdürölmesine yönelik öngörü ve planlar paylaşılmıştır. Önümüzdeki aylarda belediyelerin uygulamalarına yönelik geri dönüşlerinin alınması yönünde dilekler paylaşılarak çöpüne Sahip ık İzmir alıştayı sonlandırılmıştır.

ÇÖPÜNE SAHİP ÇIK İSTANBUL ÇALIŞTAYI 26 Nisan 2016

Çalıştay, “Mevcut Durum ve Nedenlerin Analizi” ile “Çözüm Önerileri” olarak 2 bölüm halinde yürütülmüş, katılımcıların 9 ayrı tema bazında gruplar halinde konuyu irdelemeleri sağlanmıştır. Belirlenen tema başlıkları aşağıdaki gibidir:

- 1- Mevzuat ve Yasal Düzenlemeler
- 2- Teşvik Uygulamaları
- 3- Eğitim ve Farkındalık Kazandırma
- 4- Medya ve İletişim
- 5- Tüketime Azaltılması ve Tasarruf
- 6- Geri Dönüşüm
- 7- Uygulama ve Koordinasyon
- 8- Teknoloji ve innovasyon
- 9- Proje Geliştirme

Her iki bölümde de, grup içi tartışma, grup üyelerince varılan noktaların özetlenmesi ve grup üyeleri tarafından not alınması yöntemleri izlenmiştir. Grup çalışmaları için ayrılan sürenin sonunda, her bir grubun kendilerine tanınan 8 dakikalık sürede yaptıkları analiz ve ürettikleri çözüm önerilerini sunmaları sağlanmıştır.

Yapılan grup çalışmalarında, konuya farklı açılardan yaklaşmış, farklı yaklaşımlarla aynı noktaların üzerinde durulması ve bunlara yönelik çeşitli çözüm önerilerinin geliştirilmesi dikkat çekici olmuştur. Katılımcı çeşitliliği ve farklı disiplinlerin sözcülerini bir araya getirmesi bakımından da önem taşıyan Çalıştay'ın çıktıları, bu rapor ile bir araya getirilerek konuyla ilgili izlenebilecek yol haritası ve stratejilerin belirlenmesine yönelik adımların ortaya konması amaçlanmıştır.

GRUP ÇALIŞMALARININ ÖZETİ

1- Mevzuat ve Yasal Düzenlemeler

Grup çalışmasında, mevcut yazılı mevzuatın içerik olarak yeterli olduğu, ancak alandaki tüm taraflarca çok iyi bilinmediği, içerdiği kavram kargaşası nedeniyle net olmayan noktalarının bulunduğu ve bu sebeple uygulamada zorlukların yaşandığı ortaya konmuştur. Uygulamaya ilişkin temel ihtiyacın, denetimin daha yoğun biçimde ve bağımsız uzmanlar tarafından yapılması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Çözüm önerilerinin başında mevzuatın mevcut hali üzerinde düzeltmelerle daha açık hale getirilmesi ve bölgesel bazdaki yaşam alışkanlıkları ile koşul farklılıkları sebebiyle bölgelere özgü uygulamalar geliştirilmesi düşünülmüştür. Çöp ve çevre temizlik vergisinin konuyla ilişkilendirilerek alınmasının ve ceza tutarlarının daha caydırıcı hale getirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Denetimin işlerliğinin artırılması için, Başbakanlığa bağlı bir Çevre Ajansı kurularak konunun daha bağımsız bir yapıya bağlanması öneriler arasında yer almıştır.

Son olarak bu konuyla ilgili kamu spotu ve bilgilendirici duyuruların artırılması üzerinde durulmuş, genel olarak mevzuat alanında orta ve uzun vadeli bir stratejik plan izlenmesi önerilmiştir.

2- Teşvik Uygulamaları

Mevcut depozito uygulamaları üzerinde durulmuş, ancak teşvik anlamında başka bir düzenleme ve uygulama olmadığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan öncelikle mevcut depozito imkânları ve uygulamalarının özellikle de marketler yoluyla yaygınlaştırılması önerilmiştir. Bunun yanı sıra, ülke genelinde teşvik fonları oluşturulması, bilinçlendirme kampanyaları ile kamu spotlarına ağırlık verilmesi ve televizyon kanallarında yayın akışı içerisinde çevre ile ilgili bilgilendirici filmlere daha fazla yer verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca teşvik projelerinin yerel yönetimler tarafından geliştirilmesi için desteklenmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Öte yandan, mevzuatın halkı ve işletmecileri teşvik eder hale getirilmesi, uygulanabilir olması ve sıklıkla değiştirilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Son olarak ambalajlama standartlarının oluşturulması, kaynakta ayrıştırma yapılması için farklı uygulamaların bilinirliğinin artırılması gibi adımlar ile çöpün bir değer olduğunun fark edilmesi yönünde temenniler dile getirilmiştir.

3- Eğitim ve Farkındalık Kazandırma

Grup çalışmasında mevcut durum ve çözüm önerileri çalışmaları bir arada ortaya konmuştur. Konuya ilişkin verilecek ideal eğitim “örgün” ve “Sürekli” olarak ikiye ayrılmıştır. Örgün eğitimin öğrencilere yönelik olarak okulda, sürekli eğitimin ise yetişkinlere yönelik çeşitli platformlarda verildiği ve her ikisinin “hayat boyu öğrenme”nin bileşenlerini oluşturduğu belirtilmiştir. Örgün eğitimin alt kalemleri, öğretmenler tarafından verilen müfredat eğitimi, STK ve belediyeler tarafından geliştirilen projeler ve çeşitli kurumlar tarafından yürütülen aktif katılımlı etkinlikler olarak sıralanmıştır. Bu noktada, mevcut müfredatın konuyla ilgili içeriği üzerinden geçilmiş ve

geri dönüşüm ve atık meselesinin pek çok derse konu edildiği vurgulanmıştır. Sürekli eğitimin alt başlıkları ise, hizmetçi eğitimler, sektörel eğitimler ve kitlesel iletişim araçları ile sosyal medya yoluyla eğitimler olarak sınıflandırılmıştır.

Toplumumuzdaki mevcut alışkanlıklar, teknik altyapı yetersizlikleri ve ölçme-değerlendirme imkânlarının sınırlı olması üzerinde durulmuş, konulara ilişkin çözüm önerileri sürekli eğitim, teknik iyileşmeler ve atık miktarının ölçülebilir hale getirilmesi biçiminde netleştirilmiştir.

4- Medya ve İletişim

Öncelikle çevreyle ilgili kamu spotlarının verdiği mesajların daha pozitif yönlü olması ve izlenme oranlarının daha yüksek olduğu saatlerde yayınlanması gerektiği belirtilmiştir. Konunun yazılı ve sosyal medya platformlarında pek yer bulmadığı, dolayısıyla bunun önemli bir eksiklik olduğu vurgulanmıştır.

Özellikle kadın, yemek, çocuk programları ile dizilerin yayınlanma saatlerinde kamu spotlarının gösterilmesinin uygun olduğu üzerinde durulmuştur. “Yeşil Mutfak” veya benzeri bir isimle televizyon programı yapılması önerilmiş, programda kompostlama yoluyla elde edilecek toprakta yetiştirilen gıda ürünlerinin kullanılacağı, bu esnada üretilen başka atık olursa ayrıştırmaya dikkat çekilebileceği ve ilgili konuların ağırlanmasının faydalı olabileceği ifade edilmiştir.

Bunun yanı sıra, sosyal medya platformları (Facebook, Twitter, Instagram vb.) üzerinden reklam olanakları, radyoların en çok dinlendiği sabah ve akşam saatlerinde tanınan sunucular tarafından konuyla ilgili bilgi verilmesinin önemli olacağı belirtilmiştir. Öğrenci ve yetişkinlerin katılımına açık, konuya ilişkin kısa film yarışmalarının düzenlenmesi ve bu tip kısa filmlerin toplu taşıma araçlarındaki, stadyumlardaki, hastanelerdeki ve benzeri ortak kamusal alanlardaki dijital ekranlarda gösterilmesi önerilmiştir.

5- Tüketimin Azaltılması ve Tasarruf

Grup öncelikle tüketimdeki artış eğiliminin temel sebeplerini ortaya koymuştur: Bilinçsizlik, eğitim eksikliği, nüfus artışı, karakter farklılıkları, mevzuat uygulamalarındaki aksaklıklar, mutsuzluk ve mekân uyumsuzluğu.

Sonrasında tüketimin azalmasına yönelik çözüm önerileri kısa ve uzun vade olarak sıralanmıştır. Öncelikle her bireyin ihtiyaç fazlasını görebilmesi için, psikolojik olarak iç dünyasında doygun olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunun için ise ön şartın daha sevgi dolu insan ilişkileri ve yaşam şartları olduğu vurgulanmıştır. Tüketim eğiliminin altında yatan sebeplerin araştırılması ve bu araştırmanın sonuçlarının da vatandaşlar ile paylaşılması önerilmiştir.

Bunun yanı sıra, kısa vadede televizyon kanallarında kamu spotlarının gösteriminin, okullarda ve camilerde öğrenci ve yetişkinler için çevre konulu derslerin artırılması gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca atık yönetimi ve azaltılması konusunda hassasiyet gösteren vatandaş ve kurumlara “Yeşil Ödül” veya benzeri bir isimle teşvik sağlanabileceği vurgulanmıştır.

Uzun vadede ise, nüfus artışının devlet politikaları yoluyla kontrol altına alınmasına, çevreyi kirletmenin cezalarının caydırıcı düzeylere çıkarılması ve uygulanabilir olmasına, tasarruf bilincinin plastik poşet kullanımının yasaklanması gibi bazı uygulamalarla desteklenmesine vurgu yapılmıştır.

6- Geri Dönüşüm

Geri dönüşüm miktarlarında toplumumuzda ideal düzeye ulaşamamasında, toplumun farklı kesimleri arasında kültürel ve ekonomik farklılıkların getirdiği karmaşa ve bilinçsizlik ilk ortaya konan sebepler olmuştur. Buna ek olarak, kurumlar arası koordinasyon eksikliği, yetki karmaşası, uygulamadaki açıklar, teknik yetersizlikler, kontrol mekanizmasındaki aksaklıklar üzerinde durulmuş, tüm bu sebeplerle sürekliliğin sağlanamadığı belirtilmiştir.

Çözüme yönelik ilk öneri konuya ilişkin devlet politikasında iyileştirme olmuştur. Kaynaktan geri dönüştürülebilir atıklarla organik atıkların ayrıştırılmasının, yani ikili ayırma yönteminin desteklenmesinin önemi vurgulanmıştır. İl ve ilçe belediyeleri ile akademik platformlar ve ilgili STK'lar arasında koordinasyonun sağlanmasına önem verilmiştir. Ceza mekanizmasının işler duruma getirilmesi ve caydırıcı olması, teşvik uygulamalarının oluşturulması, depolama alanlarına geri dönüştürülebilir atıkların dökülmesinin engellenmesine yönelik uygulanabilir çözümler üretilmesi üzerinde durulmuştur.

7- Uygulama ve Koordinasyon

Uygulamadaki sorunların başında mevzuat ile ilgili yaşanan temel sıkıntılar belirlenmiş, bunlar farklı yasal düzenlemeler arasındaki çelişkiler, mevzuatın kimi zaman uygulanabilir olmaması ve sık sık değişmesi olarak sıralanmıştır. Çevre Temizlik Vergisi'nin üretilen çöp miktarı ile ilişkilendirilmesi gerektiği, ayrıca idari yaptırımların uygulanması konusunda eksiklikler olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, kurumların konuyla ilgili proje geliştirememesinin temel nedenleri de, bütçe, eğitim ve personel, duyuru ve tanıtım, ekipman yetersizlikleri olarak ifade edilmiştir. Koordinasyon açısından yaşanan problemlerin alt nedenleri ise, kurumlar arasında geri bildirim ve iletişim eksikliklerinin bulunması, eğitilmiş ve bilinçli personelin yeterli olmaması olarak belirlenmiştir.

Ortaya konan bu sorunların çözümüne yönelik ilk öneriler üst yönetim ile teknik personel arasında gerek toplantılar gerekse sosyal ağlar yoluyla iletişimin artırılması, mevzuatın hazırlığı aşamalarında uygulayıcı birimlerden geri bildirimlerin dikkate alınması ve eğitimin artırılması olmuştur. Bunun yanı sıra, kurumlara yönelik teşvik ve ödül uygulamalarının geliştirilmesi ve çevre projelerinin, çevreci uygulamaların ve çevre gönüllülerinin desteklenmesi gerekliliği belirtilmiştir. Sonuç olarak hedeflerin doğru belirlenmesi, uygulanabilir olması ve sürekliliğin sağlanmasının önemi vurgulanmıştır.

8- Teknoloji ve İnovasyon

Atık yönetimi konusundaki temel sorunlar, atıkların organik ve geri dönüştürülebilir olarak ayrıştırılmaması, atık toplama noktalarının yetersizliği, mevzuatın uygulanmasındaki aksaklıklar, atık miktarının azaltılmaması ve duyarsızlık olarak belirlenmiştir.

Belirlenen sorunlara bu tema bazında önerilen çözümlerin başında, Milli Eğitim Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı işbirliğiyle zorunlu ve elektronik eğitimlerin yaygınlaştırılması gelmiştir. Konu ile ilgili kamu spotlarının daha sık ve izlenme oranının yüksek olduğu saat dilimlerinde gösteriminin önemi üzerinde durulmuştur. Reklam panolarının bilinçlendirme amaçlı kullanımının yoğunlaştırılması ve belirli bir bölge veya ilçe sınırlarına girildiğinde konu ile ilişkili mesajların kişilere cep telefonu yoluyla ulaştırılması önerilmiştir. Depozito uygulamalarının artırılmasına yönelik otomatların yaygınlaştırılmasının, doğada çözünür ürünlerin tüketiminin ve yeni teknolojilere uygun ekipmanların kullanılmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca teknolojinin efektif kullanımı ile konteyner doluluk oranlarının sensörler yoluyla tespitinin zaman ve enerji tasarrufu sağlayacağı ifade edilmiştir.

9- Proje Geliştirme

Proje geliştirme bakımından konu çocuklar, gençler, anneler, babalar ve yaşlılar bazında ele alınmıştır. Tüm bu sınıflara yönelik projeler olsa dahi sayılarının az olduğu vurgulanmış ve toplumun bu farklı kesimleri bazında çözümler üretilmiştir.

Çocuklar açısından çevre ve insan sağlığı konusunda eğitimler ve ayrıştırmaya yönelik proaktif katılımı sağlayacak projeler geliştirilmesi önerilmiştir. Gençler açısından ise zorunlu "Sosyal Sorumluluk Dersi" adıyla bir dersin lise veya üniversite programına eklenmesi ve STK'ların mevcut projelerinde aktif olarak görev almaları sağlanabilecektir. Gençlere yönelik olarak sosyal medya kanallarının aktif kullanımının önemi vurgulanmıştır.

Anneler ve ev hanımı olan kadınlar bakımından, Aile Sağlığı Merkezleri ve belediyenin uzantısı olarak faaliyet gösteren İSMEK (Hayat Boyu Öğrenme Merkezi) benzeri etkinlik merkezlerinin önemli olduğu ve buralarda eğitimler düzenlenebileceği belirtilmiştir. Ayrıca beyaz eşya ve küçük ev aletleri markalarıyla sosyal sorumluluk projeleri geliştirilebileceği ifade edilmiştir.

Babalar ve yaşlıların ise özellikle camilerdeki imamlar ve Cuma Hutbeleri yoluyla bilgilendirilmesi önerilmiştir. Tüm bu uygulamalar için büyükşehir, il, ilçe belediyeleri ile kurumların il müdürlüklerinin işbirliği olanaklarına vurgu yapılmıştır.

Bayar Cad. Gülbahar Sok. No:
14, KVK Plaza Kat: 7 Kozyatağı,
34742, İstanbul

+90 216 665 40 15
info@copunesahipcik.org
copunesahipcik.org

copunesahipcik